

ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

© 2016 СІДОРОВ В. І., БАБЕНКО В. О. ПАСМОР М. С.

УДК 339.923

Сідоров В. І., Бабенко В. О. Пасмор М. С. Торгово-економічна складова регіональних економічних процесів в умовах глобалізації

Мета статті полягає в аналізі та визначенні структури торгово-економічної складової регіональних економічних процесів на прикладі ЄС, АСЕАН, БРИКС, ШОС та НАФТА в умовах глобалізації. На основі виконаного аналізу макроекономічних показників було розглянуто та систематизовано сукупність теоретичних і статистичних даних стосовно сучасних регіональних інтеграційних об'єднань. Проведено аналіз торгово-економічних відносин об'єктивно провідних та особливих у сучасних світогосподарських процесах регіональних інтеграційних об'єднань, а саме: ЄС, ШОС, БРИКС, АСЕАН та НАФТА, визначено їх вплив на розвиток сучасних міжнародних економічних відносин. Досліджено структуру та виконано порівняльну характеристику даних регіональних економічних інтеграційних об'єднань в умовах глобальної економіки. Перспективою подальших досліджень з даного питання є визначення залученості окремого інтеграційного об'єднання в систему сучасних світогосподарських зв'язків.

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, регіональна інтеграція, світогосподарські відносини, торгово-економічні відносини.

Рис.: 3. **Бібл.:** 19.

Сідоров Вадим Ігоревич – кандидат економічних наук, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

Бабенко Віталіна Олексіївна – доктор економічних наук, кандидат технічних наук, професор кафедри економічної теорії, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: vitalina_babenko@meta.ua

Пасмор Марина Сергіївна – аспірантка, кафедра міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: pasmor.m@gmail.com

УДК 339.923

Сідоров В. І., Бабенко В. А. Пасмор М. С. Торгово-економічна складова регіональних економічних процесів в умовах глобалізації

Цель статьи заключается в анализе и определении структуры торгово-экономической составляющей региональных экономических процессов на примере ЕС, АСЕАН, БРИКС, ШОС и НАФТА в условиях глобализации. На основе анализа и обобщения научных трудов многих ученых была рассмотрена и систематизирована совокупность теоретических и статистических данных о современных региональных интеграционных объединениях. Проведен анализ торгово-экономических отношений, объективно ведущих и характерных в современных мирохозяйственных процессах региональных интеграционных объединений, а именно: ЕС, ШОС, БРИКС, АСЕАН и НАФТА, определено их влияние на развитие международных экономических отношений. Исследована структура и выполнена сравнительная характеристика данных региональных экономических интеграционных объединений в условиях глобальной экономики. Перспективой дальнейших исследований по данному вопросу является определение вовлеченности отдельного интеграционного объединения в систему современных мирохозяйственных связей.

Ключевые слова: глобализация, международные экономические отношения, региональная интеграция, мирохозяйственные отношения, торгово-экономические отношения.

Рис.: 3. **Библ.:** 19.

Сідоров Вадим Ігоревич – кандидат экономических наук, профессор кафедры международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

Бабенко Виталина Алексеевна – доктор экономических наук, кандидат технических наук, профессор кафедры экономической теории, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: vitalina_babenko@meta.ua

Пасмор Марина Сергеевна – аспирантка, кафедра международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: pasmor.m@gmail.com

UDC 339.923

Sidorov V. I., Babenko V. O., Pasmor M. S. The Trade-Economic Component of the Regional Economic Processes in the Context of Globalization

The article is concerned with analyzing and defining the structure of the trade-economic component of the regional economic processes on example of the EU, ASEAN, BRICS, SCO and NAFTA in the context of globalization. Based on analysis and generalization of numerous scientific works by various authors, a block of theoretical and statistical data on the contemporary regional integration associations has been considered and systematized. The article carries out an analysis of the trade-economic relations by the objectively leading and indicative, as to the current global economic processes, regional integration associations, namely the EU, SCO, BRIC, ASEAN and NAFTA, determines their impact on development of the international economic relations. The structure has been studied, as well as a comparative characterization of the data of regional economic integration associations in the context of global economy has been accomplished. Prospect for further research on this issue is determining the involvement of an individual integration association in the system of contemporary global economic relations.

Keywords: globalization, international economic relations, regional integration, global economic relations, trade-economic relations.

Fig.: 3. **Bibl.:** 19.

Sidorov Vadim I. – PhD (Economics), Professor of the Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Babenko Vitalina O. – D. Sc. (Economics), PhD (Engineering), Professor of the Department of Economic Theory, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: vitalina_babenko@meta.ua

Pasmor Maryna S. – Postgraduate Student, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: pasmor.m@gmail.com

В умовах розвитку сучасних міжнародних економічних відносин питання регіональної економічної інтеграції має особливу актуальність та перспективність для дослідження. У багатьох випадках саме торговельні відносини складають основу даного процесу, адже із розвитком сучасних міжнародних економічних відносин та геополітичних змін їх схема та структура також змінюється. Саме тому є актуальним та потребує подальшого дослідження питання розвитку торгово-економічної складової регіональних інтеграційних процесів в умовах глобалізації.

За визначенням таких вчених, як А. П. Голіков [1], О. А. Довгаль [1], А. П. Киреев [2], В. І. Сідоров [3], А. С. Філіпенко [4] та багатьох інших, торговельно-економічні відносини – це найважливіша сфера економічної співпраці держав. Такі науковці, як О. Маковоз [5], І. Матюшенко [6], В. Сідоров [3], А. Філіпенко [4], С. Циганов [7], С. Якубовський [8] приділяють значну увагу дослідженню саме торговельно-економічних зв'язків регіональних інтеграційних об'єднань як об'єктивних процесів глобалізації світогосподарських зв'язків.

Серед іноземних науковців вивченню даної тематики значна увага приділена такими дослідниками, як А. Кослер [9], Г. Костюніна [10], В. Ломакін [11], Г. Толорая [12], М. Фаррелл [13], С. Хікс [14] та багатьма іншими вченими, які займаються дослідженням регіональних інтеграційних процесів в умовах сучасного розвитку геополітичної ситуації та її трансформації. Так, наприклад, А. Кослер [9] та Г. Толорая [12] займаються вивченням інтеграційного об'єднання БРІКС як нової форми прояву регіональної інтеграції, у той час як Джим О'Нілл прогнозував розвиток об'єднання на основі розрахунку макроекономічних показників [15].

Попри глибину сучасних наукових досліджень з даного питання деякі аспекти потребують подальшого вивчення, на основі більш детального прогнозу та перспектив розвитку, адже регіональна інтеграція в сучасних міжнародних економічних відносинах є основою успішного розвитку як окремої країни, так і глобальних економічних відносин.

Торговельно-економічні відносини – це відносини між державами або інтеграційними об'єднаннями, які засновані на обмінних та фінансових операціях, а також кооперації та спільному розвитку [1, с. 384]. З метою більш практичного підходу в дослідженні пропонуємо вивчити дане питання на прикладі торговельно-економічних відносин окремих регіональних інтеграційних об'єднань, таких як БРІКС, ЄС, НАФТА та ШОС. Вибір саме цих інтеграційних утворень обґрунтовано тим, що вони володіють такими важливими характеристиками, як найбільша розвиненість за класичною формою еволюції інтеграції як процесу (ЄС), регіональність та ідеологічність створення (НАФТА, ШОС, АСЕАН), а також новітня форма виникнення, організації та функціонування регіонального об'єднання (БРІКС). Також у зв'язку з тим, що соціально-політичні умови мають значний вплив на економічний розвиток України, об'єктивним буде констатувати, що однією з ефективних стратегій вітчизняних перспектив може стати трансформація курсу партнерства з регіональни-

ми інтеграційними об'єднаннями, а для цього необхідно оцінити можливості, які можуть бути більш перспективними.

ЄС (European Union) на даний час є інтеграційним об'єднанням країн, що пройшло найбільше кількість основних стадій свого розвитку [2, с. 304]. ЄС – це економічний та політичний союз держав – членів Європейських Спільнот (ЄВС, ЄОВіС, Євратом), створений згідно з Договором про ЄС, підписаним в лютому 1992 р. і чинним із листопада 1993 р. [16]. На сьогоднішній день в об'єднання входять 28 європейських держав з населенням понад 505 млн осіб [16]. Про відносну економічну стабільність та продуктивність роботи групи даних країн свідчить статистика на основі темпів зростання ВВП країн – учасниць об'єднання, а також швидкість подолання загальносвітових проблем, пов'язаних із кризовими явищами. Аналіз тенденції відсоткової зміни ВВП країн – членів ЄС свідчить про достатньо позитивну динаміку (*рис. 1*). Так, за період дослідження 2004–2014 рр. максимальне значення темпу зростання ВВП ЄС було зафіксовано у 2006 р. і складало 3,1%. Виключенням є роки глобальної економічної кризи та виходу з неї, а саме з 2008–2009 рр., коли показник дорівнював –4,1%, але даний процес, як і кожна «хвиля», змінився на рецесію. Необхідно відмітити, що на даний час регіональне об'єднання ЄС знову зіштовхується з певним рядом труднощів, позитивна динаміка зберігається [18]. Отже, загальний розвиток досліджуваного інтеграційного угруповання характеризується стабільним зростанням.

З агальний ВВП ЄС складає понад 14625,3 млрд євро (2015 р.), та займає перше місце в світі [20]. Слід зауважити, що ЄС як інтеграційна група, відноситься до найбільш розвиненої частини світу з високим життєвим рівнем населення країн. Це знаходить відображення, зокрема, в середньому показнику ВВП на душу населення, який у 2015 р. склав 27500 євро на людину, у той час як ВВП дорівнював 14625,3 млрд євро із чисельністю населення у 508,4 млн осіб [17]. У цілому, дані показники можна охарактеризувати як порівняно високі для багатьох країн світу, що дає можливість зробити висновок, що ЄС – це інтеграційне об'єднання, яке достатньо стабільно розвивається та має досить багаті перспективи, незважаючи на те, що в умовах сучасних міжнародних економічних відносин угруповання зіштовхується зі значними проблемами [1, с. 279].

При розгляді динаміки інших основних макроекономічних показників наявне також їх стабільне підвищення. Так, дані за експортом та імпортом, як і за ВВП, характеризують економічне положення даних країн як стабільний розвиток, за винятком 2008–2009 рр., коли спостерігається спад, який було пов'язано із всесвітніми кризовими явищами. Таким чином, з урахуванням покращення основних макроекономічних показників країн – членів ЄС, можливо стверджувати, що вся група у міжнародних світогосподарських відносинах має стабільний розвиток [18].

При порівнянні структури експорту країн ЄС з іншими розвиненими країнами світу слід зазначити, що машинобудування і хімічна промисловість – провідні

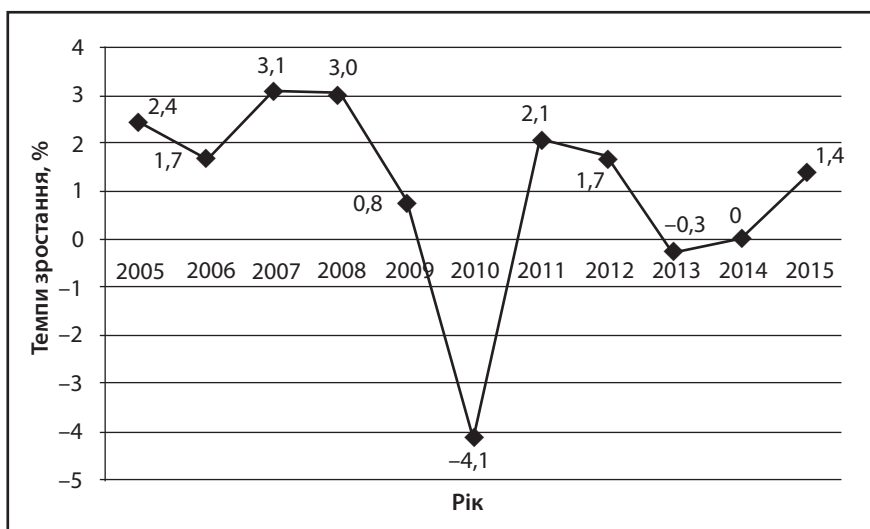

Рис. 1. Темпи зростання ВВП ЄС за період 2005–2015 рр.

Джерело: побудовано за матеріалами [18].

статті. На частку цих галузей припадає 20–23% від світового експорту цих груп товарів. В експорті обробної промисловості існують відмінності від США і Японії (у галузі машинотехнічної галузі). Частка високотехнологічних товарів в ЄС становить 13%, а у США – 26%, Японії – 24% [17], що дозволяє дійти висновку, що Європа не є лідером з експорту високих технологій, оскільки в основному експортує технології середнього рівня. Експорт сільськогосподарської продукції займає друге місце після США, а саме – 13% від світового обсягу [17].

Також ЄС – значний імпортер ряду сільськогосподарських товарів: кукурудзи, соєві боби (із США) [16]. Поряд з продовольством важливе місце в імпорті займає мінеральна сировина та неметалеві напівфабрикати. Країни ЄС перейшли на виробництво нафти, газу, бокситів, але, незважаючи на це, вони можуть задовольняти потреби за рахунок власних ресурсів. Країни ЄС ввозять понад 2/5 енергетичної сировини та інших видів сировини, що споживається в господарстві [16]. Таким чином, ЄС, незважаючи на нинішні стримуючі фактори та слабкості, продовжує залишатись одним із найбільш розвинених регіональних інтеграційних об'єднань.

Розглянемо ще одне перспективне об'єднання в аспекті дослідження – **Шанхайську організацію співробітництва (ШОС)**. Це одне з провідних інтеграційних об'єднань, що було утворено на основі принципів глобальних міжнародних економічних відносин і представляє собою регіональну міжнародну організацію, яка була заснована у 2001 р. лідерами Китаю, Росії, Казахстану, Таджикистану, Киргизії та Узбекистану. За винятком Узбекистану, решта країн були учасниками «Шанхайської п'ятірки», заснованої в результаті підписання в 1996–1997 рр. між Казахстаном, Киргизією, Китаєм, Росією і Таджикистаном угод про зміцнення довіри у військовій області та про взаємне скорочення збройних сил у межах кордону [19].

Загальна територія країн, що входять до ШОС, складає 30 млн км², що становить 60% території Євразії [19].

Загальна чисельність населення країн ШОС дорівнює 3400 млн осіб (четверта частина населення планети) [18]. Економіка Китаю за ВВП, після США, також поступається сумарному ВВП Євросоюзу. Станом на 2014 р. даний показник склав 10354,8 млрд дол. США та вважається другим у світі [18]. Найменший ВВП країн – учасниць ШОС у Киргизії – 7,4 млрд дол. США. Аналізуючи динаміку макроекономічних показників, можливо констатувати, що об'єднання розвивається згідно із загальними міжнародними економічними тенденціями, а саме – рівень зростання ВВП було сповільнено у період 2008–2009 рр., який склав тоді близько 7784,9 млрд дол. Середній рівень ВВП на душу населення за ринковими цінами у 2014 р. склав 14804,5 дол. США. Також даний показник значно відрізняється між країнами – учасницями ШОС, існує значна відмінність між рівнем ВВП країни та чисельністю його населення [18].

На міжнародній арені ШОС співпрацює з багатьма міжнародними організаціями та об'єднаннями. Як зазначено на офіційному сайті ШОС, у 2005 р. відбулося підписання меморандуму про взаєморозуміння ШОС та АСЕАН, у якому було закріплено пріоритетні області співробітництва, включаючи боротьбу з тероризмом, наркоторгівлею, контрабандою зброї та відмиттям грошей (ASEAN, 2005) [20]. ШОС та АСЕАН дотримуються схожих нормативних принципів, включаючи прийняття рішень на основі консенсусу та поваги до державного суверенітету. Таким чином, ШОС сформовано та продовжує функціонування за класичною формою розвитку регіонального інтеграційного об'єднання, а його кооперація з АСЕАН може стати прикладом надінтеграційної взаємодії.

З іншої точки зору, на фоні сучасних геополітичних змін особливо актуальною є така регіональна інтеграція, як **БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР)**. Незважаючи на те, що дана група країн є новою, вона має стрімкий та нестандартний розвиток. З того моменту, як у 2003 р. було опубліковано перший звіт фінансової групи *The Goldman Sachs Group Inc.*, який було присвячено

перспективам Бразилії, Росії, Індії та Китаю у XXI ст., акронім БРІК (адже спочатку до групи входили Бразилія, Росія, Індія, Китай) увійшов у загальне використання, а інтерес до країн цієї групи став підвищуватися з кожним роком [15]. Термін БРІКС увів у 2001 р. провідний економіст банку *The Goldman Sachs Group Inc.* Джим О'Нілл (послідовність великих літер в аббревіатурі була визначена виключно для її благозвучності). О'Нілл об'єднав у групу БРІК чотири найбільші країни з ринками, що розвиваються, а також зі значною орієнтацією на експорт [9]. У квітні 2011 р. до БРІК приєдналась ПАР і об'єднання було перетворено у БРІКС [21]. Слід відмітити, що актуальність і важливість БРІКС усвідомлюється не тільки діловими та державними структурами, а й громадянським суспільством, зокрема, у науковому колі світу. На політичному рівні підтримка ідеї регіонального об'єднання даного типу підтверджується цікавістю інших держав щодо приєднання до цього інтеграційного об'єднання. В останній час основними кандидатами до інтеграції у БРІКС виступають Іран та Індонезія, які вже офіційно констатували свій курс [21].

Згідно з даними щорічного статистичного збірника, у теперішній час угруповання БРІКС поєднує 3 млрд осіб, що складає приблизно 43% населення Землі, а також займає територію 39,7 млн км², що є більшим, ніж чверть поверхні земної суші [18]. Якщо розглянути основні макроекономічні показники станом на 2015 р., то за показником ВВП серед країн БРІКС лідирує Китай – 10354,8 млрд дол. США, потім Бразилія – 2346,1 млрд дол. США, Індія – 2048,5 млрд дол. США, Росія – 1860,5 млрд дол. США та ПАР – 350,1 млрд дол. США [18]. Дана ситуація пов'язана з розвиненістю виробництва готової продукції, достатньою ресурсною базою, а також високою технологічністю виробництва. Але в розрахунку на душу населення у зв'язку з високою кількістю населення Китаю та Індії структура першості всередині регіонального об'єднання за даним питан-

ням змінюється. У 2015 р. перше місце займає Росія – 12735,9 дол. США, друге – Бразилія (11384,4 дол. США), Китай третє (7590 дол. США), ПАР – четверте (6482,8 дол. США), Індія займає п'яте місце (1581,5 дол. США). Чисельність населення зросла у період з 2009–2015 рр. з 2853 млн осіб до 3003,7 млн осіб відповідно, може бути пояснено як зростанням чисельності населення, так і приєднанням нових країн-членів, а саме – ПАР. Таким чином, при розгляді динаміки основних макроекономічних показників можна відмітити їх стабільне зростання.

Вигідне положення країнам інтеграційного угруповання БРІКС забезпечує наявність у них значних обсягів важливих для світової економіки видів ресурсів. Наприклад, Бразилія багата на сільськогосподарську продукцію; Росія – найбільший у світі експортер мінеральних ресурсів; Індія має відносно дешеві інтелектуальні ресурси; Китай має у своєму розпорядженні відносно дешеві трудові ресурси; ПАР – природні ресурси. На країни об'єднання також припадає приблизно 13 трлн дол. виробництва ВВП на рік, що дорівнює 21% світового виробництва [21].

При аналізі динаміки ВВП країн БРІКС, що наведено на рис. 2, видно, що у період 2009–2015 рр. максимальне значення ВВП було зафіксовано у 2011 р. – 8298,62 млрд дол. США, а мінімальне у 2009 р. – 5572,48 млрд дол. Поясненням даних тенденцій може служити факт глобальної кризи 2008 р. і подальшої рецесії з неї, а також зацікавленість групою БРІКС та активізація її діяльності у 2011 р. Також слід зауважити, що, незважаючи на позитивні темпи зростання основних макроекономічних показників, країни БРІКС відносять до країн, що розвиваються, а це може бути унікальністю даної групи, адже саме вони можуть стати поштовхом і методом подолання глобальних геополітичних питань. Підтвердженням перспективності взаємодії в рамках групи країн БРІКС є аналіз ВВП та лінія тренду (див. рис. 2), яка наочно демонструє тенденцію до подальшого зростання показника ВВП країн БРІКС.

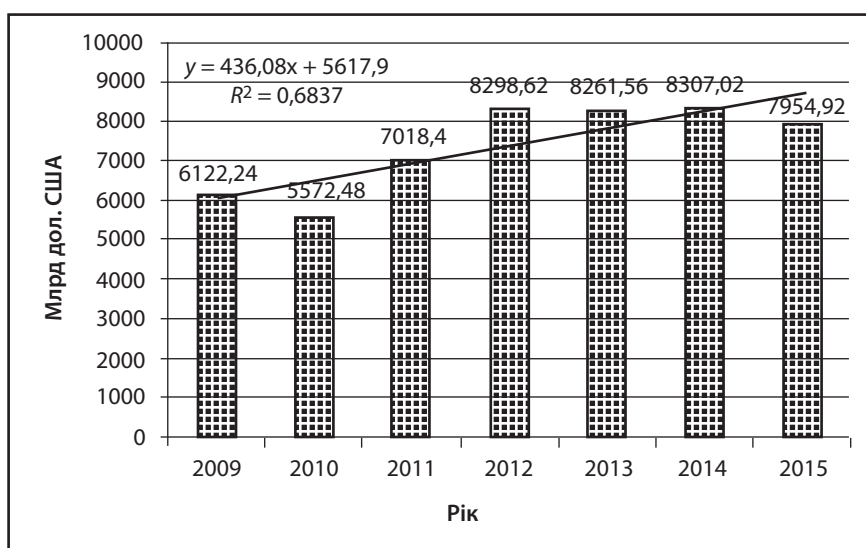

Рис. 2. Динаміка ВВП країн БРІКС у період 2009–2015 рр.

Джерело: побудовано за матеріалами [18].

Ше однією перспективною групою країн на думку авторів є АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії (Association of South-East Asian Nations) – політична, економічна і культурна регіональна міжурядова організація країн, розташованих у Південно-Східній Азії. АСЕАН була утворена 8 серпня 1967 р. у Бангкоку з підписанням «Декларації АСЕАН», більш відомої як «Бангкокська декларація» [20]. Договірне оформлення АСЕАН відбулося лише в 1976 р. у підписаних на острові Балі Договорі про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії та Декларації згоди АСЕАН [20].

Характерною рисою АСЕАН є переважання неформального стилю обговорення проблем співробітництва та прагнення уникнути на переговорах «незручних» для окремих країн питань [20]. Ці особливості, а також принципи консенсусу і невтручання у внутрішні справи країн-учасниць, які є основою співпраці в АСЕАН, і сприяли в минулому уникненню внутрішніх конфліктів і встановленню атмосфери довіри між країнами. Отже, розширення АСЕАН спричинило зниження ефективності механізму прийняття рішень на основі консенсусу.

Необхідно відмітити, що об'єднання АСЕАН є унікальним за методом створення. Ми погоджуємось із думкою науковців, які вважають, що його феноменальність виражається як у складі, так і у регулярній роботі самітів при відсутності чіткої структури та організації. Але, незважаючи на значну кількість суперечностей, об'єднання плідно функціонує та розвивається.

За даними офіційної статистики 2015 р., АСЕАН об'єднує країни із сукупним населенням у 592 млн осіб і ВВП у 2520,5 млрд дол. США [18]. Частка експорту у ВВП за останній рік знизилася із 72,2 до 57,4%, частка імпорту – із 66,4 до 51,8%. Економічною особливістю АСЕАН є той факт, що, незважаючи на малу частку в структурі обсягу ВВП деяких членів регіонального інтеграційного об'єднання, таких як Лаос, В'єтнам, М'янма, Камбоджа, темпи їх зростання багато в чому перевищують темпи зростання країн – лідерів інтеграційного об'єднання АСЕАН за досліджуваний період, що включає роки світової фінансової кризи.

Баланс зовнішньоторговельного обороту інтеграційного об'єднання АСЕАН за шість років зріс на 49,3 млрд дол. США – з 53,1 до 102,4 млрд дол. США [18]. Приріст експорту за цей період становить 396,1 млрд дол. США, а імпорту – 346,8 млрд дол. США. Базисні темпи зростання експорту дорівнюють 160,4%, а імпорту – 157,5%. Частка експорту та імпорту в зовнішньоторговельному обороті за шість років зберігається у співвідношенні 52–53% – по експорту, 47–48% – по імпорту. За обсягом експорту серед країн – членів АСЕАН лідирує Сінгапур – 352 млрд дол. США, потім Малайзія – 199 млрд дол. США, Таїланд – 195 млрд дол. США [18].

Таким чином, на основі аналізу динаміки змін основних макроекономічних показників можливо дійти висновку про успішний розвиток країн, що є членами об'єднання АСЕАН. Це означає світову конкурентоспроможність в умовах сучасних міжнародних еконо-

мічних відносин та кооперацію з більш розвиненими ринками, а також інтеграційними об'єднаннями.

Якщо ж розглянути Американський континент, то більш впливовим інтеграційним об'єднанням Північної Америки є НАФТА (North American Free Trade Agreement, NAFTA). Дана група країн має, на нашу думку, певні особливості функціонування, такі як континентальні масштаби, різниця в рівні економічного розвитку, яскраво виражений центр, широкомасштабність характеру: охоплює виробничу сферу, міжнародну торгівлю, фінансові відносини між країнами-інтегрантами тощо. Також НАФТА є водночас і атлантичним, і тихоокеанським об'єднанням.

На відміну від Європейського Союзу, що піднявся на найвищий інтеграційний рівень, НАФТА не має досконалої структури національних органів регулювання тристоронніх відносин, що останній час цілком «улаштовує» Канаду і Мексику, які вбачають у ній загрозу політичній та економічній незалежності. Аналізуючи основні тенденції соціально-економічного розвитку країн – членів НАФТА, слід відмітити достатньо значну різницю макроекономічних показників всередині об'єднання. Наприклад, станом на 2015 р. США є лідером з ВВП – 17419 млрд дол. США, у той час як даний показник у Мексиці складає 1294,7 млрд дол. США, хоча торговельний баланс у США є найнижчим – 724 млрд дол. США. Слід відмітити, що різність показників не свідчить про неперспективність такого роду кооперації, навпаки, спостерігаємо ефективну співпрацю в рамках об'єднання НАФТА. У період 2008–2015 рр. загальний ВВП цього регіонального інтеграційного угруповання змінився з 17362,5 млрд дол. США до 20499,1 млрд дол. США відповідно. Середній ВВП на душу населення об'єднання НАФТА за той самий період також мав позитивні зміни, а саме – з 34793,47 дол. США до 38396,83 дол. США [18]. Таким чином, вивчаючи динаміку, можна констатувати стабільне зростання показників ВВП як загального, так і на душу населення у країнах, що входять до об'єднання НАФТА. Отже, існуюча динаміка може свідчити про достатню стабільність розвитку та функціонування регіонального інтеграційного об'єднання НАФТА.

Проаналізувавши кожне об'єднання окремо, доцільно порівняти їх рівні ВВП між собою, оскільки цей показник є одним з основних характерних і результатуючих показників рівня успішності регіонального інтеграційного об'єднання. Отже, найбільший рівень ВВП станом на 2015 р. має регіональне інтеграційне угруповання НАФТА – 20499,1 млрд дол. США (рис. 3), оскільки об'єднання характеризується відносною стабільністю та має у своєму складі США як країну з найбільшим рівнем даного показника. Далі, зі зниженням показника ВВП у 2520,5 млрд дол. США слідує об'єднання АСЕАН, 16960 млрд дол. США – БРІКС, 14804,5 млрд дол. США – ШОС та ЄС – 13957,7 млрд дол. США [18]. Отже, АСЕАН, БРІКС та ШОС мають схожі риси розвитку та намагаються вести спільну діалогову політику задля особистого соціально-економічного розвитку та подолання загальних міжнародних економічних проблем. Підтвердженням даної тези є практично пара-

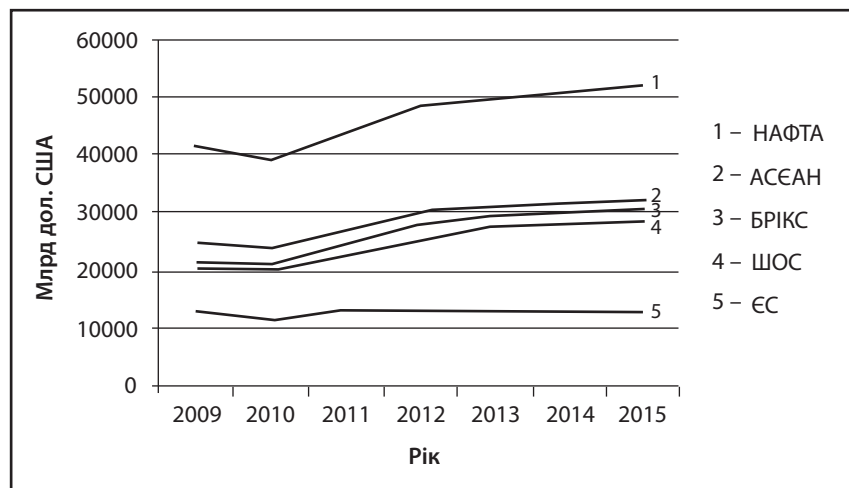

Рис. 3. Динаміка ВВП регіональних інтеграційних об'єднань ЄС, ШОС, БРІКС, АСЕАН та НАФТА у період 2009–2015 рр.

Джерело: складено та розраховано авторами на основі даних [18].

лельне графічне відображення динаміки показника ВВП досліджених регіональних інтеграційних угруповань. Найменше значення рівня ВВП у ЄС можна пояснити нинішніми економіко-політичними труднощами, з якими зіткнулися країни цього інтеграційного об'єднання.

ВИСНОВКИ

Вивчаючи макроекономічні показники та загальну характеристику таких регіональних інтеграційних об'єднань, як ЄС, БРІКС, ШОС, НАФТА та АСЕАН, можливо дійти таких висновків. Серед досліджених міжнародних інтеграційних угруповань ЄС на даний час, незважаючи на ряд проблем як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, є найбільш стабільним і продуктивним інтеграційним об'єднанням, яке ефективно сформовано та структурно, а також має чітку систему поділу груп з вирішення різних економічних питань, що дає можливість більш продуктивної співпраці. ЄС має свою фінансову систему, що також підтверджує стабільність розвитку країн-учасниць в рамках даного об'єднання. Також об'єднання активно займається не тільки своїми внутрішніми справами, але й бере активну участь у вирішенні глобальних питань на геополітичному рівні, що свідчить про його потужність, значимість та перспективність. Дане регіональне інтеграційне об'єднання пройшло найбільшу кількість етапів свого розвитку за класичною теорією міжнародних регіональних економічних відносин. Воно має достатньо значний рівень макроекономічних показників, незважаючи на те, що в умовах сучасних глобальних змін ця група країн зіштовхується з рядом власних внутрішніх проблем як економічного, так і політичного характеру, як, наприклад, контроль міграційної політики та ефективність економічних змін.

Інтеграційне угруповання НАФТА віддалена від інших регіональних об'єднань та має особливості функціонування, пов'язані з цим фактом, адже його дистанційність може бути як позитивним фактором у розумінні географічної віддаленості від геополітичних конфліктів, так і негативним – з точки зору кооперації та розширення ринків збуту. АСЕАН та ШОС мають певну схожість

у структурі та механізмі функціонування. Слід особливо відмітити їх кооперацію з різних економічно-соціальних питань, яка діє на умові зустрічей, що є підтвердженням теорії наднаціональної взаємодії та впливу.

Несхожим на жодне з досліджених регіональних інтеграційних утворень є група країн БРІКС. Дане об'єднання відрізняється як передумовами формування, рушійними силами, так і самим механізмом формування міжнародної регіональної інтеграції, що є особливо актуальним для сучасних міжнародних економічних відносин, оскільки новітній, нестандартний підхід зможе стати вирішенням глобальних сучасних геополітичних питань. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Голіков А. П.** Міжнародні економічні відносини : підручник / А. П. Голіков, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.
- Киреев А. П.** Международная экономика : учеб. пособ.; в 2-х ч. / А. П. Киреев. – М. : Международные отношения, Ч. 1., 1997. – 416 с.; Ч. 2, 2001. – 488 с.
- Здоровко С. Ф.** Судова система Франції : монографія / С. Ф. Здоровко, В. І. Сідоров. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 188 с.
- Філіпенко А. С.** Міжнародні економічні відносини: теорія: [підруч. для студ. економ. спец. вищ. навч. закл.] / А. С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.
- Маковоз О. В.** Антикризисное регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки / О. В. Маковоз, А. С. Глазкова, Є. О. Кириченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – Вип. 45. – С. 21–25.
- Матюшенко І. Ю.** Співвідношення глобальних проблем людства, пріоритетів науково-технічної діяльності та національних проектів в Україні / І. Ю. Матюшенко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 4. – С. 7–11.
- Циганов С. А.** Проблеми сталого розвитку у контексті неоліберальної моделі глобалізації / С. А. Циганов, А. М. Яншина // Економіка України. – 2013. – № 4. – С. 4–14.
- Якубовський С. О.** Зовнішня заборгованість як фактор нестабільності банківської системи України / С. О. Якубовський, Т. А. Родіонова // Постсоціалістичні країни в умовах світової фінансово-економічної кризи : зб. наук. пр. конф. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2009. – Ч. 1. – С. 23–26.

9. Kösler, A. Elements of regional integration: a multidimensional approach / A. Kösler, M. Zimmek. – Baden-Baden : Nomos, 2009. – 278 p.

10. Костюнина Г. М. Интеграционные объединения мира / Г. М. Костюнина, Н. Н. Ливенцев // *Мировая экономика и международные экономические отношения : учебник* / Под ред. А. С. Булатова и Н. Н. Ливенцева. – М. : Магистр, 2008. – С. 164–187.

11. Ломакина В. К. *Мировая экономика* / В. К. Ломакина. – М. : Анкил, 2009. – 174 с.

12. Toloraya, G. D. Could revitalization of Russia – North Korea relations lead to an economic renaissance? [Electronic resource] / G. D. Toloraya. – Mode of access : <http://www.nknews.org/2014/05/could-revitalization-of-russia-north-korea-relations-lead-to-an-economic-renaissance>

13. Farrell, M. *Global politics of regionalism: Theory and Practice* / M. Farrell, B. Hettne, L. van Langenhove. – London : Pluto Press, 2005. – 321 p.

14. Hix, S. *The Political System of the European Union* / Simon Hix, Bjorn Hoyland [3rd ed]. – London : Palgrave Macmillan, 2011.

15. O'Neill, J. The long-term outlook for the BRICs and N-11 post crisis / Jim O'Neill, Anna Stupnytska // *Global economics paper*. – December 4, 2009. – No. 192. – P. 1–27.

16. Офіційний сайт ЄС / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europa.eu/>

17. Офіційний сайт Центрального розвідувального управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cia.gov>

18. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>

19. Офіційний сайт ШОС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sco-russia.ru>

20. Офіційний сайт АСЕАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.asean.org

21. Офіційний сайт Росії у БРИКС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.brics.mid.ru/>

REFERENCES

Filipenko, A. S. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: teoriia* [International Economic Relations: Theory]. Kyiv: Lybid, 2008.

Farrell, M., Hettne, B., and Van Langenhove, L. *Global politics of regionalism: Theory and Practice*. London: Pluto Press, 2005.

Holikov, A. P., and Dovhal, O. A. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny* [International Economic Relations]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.

Hix, S. *The Political System of the European Union*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Kosler, A., and Zimmek, M. *Elements of regional integration: A multidimensional approach*. Baden: Nomos, 2009.

Kostyunina, G. M., and Liventsev, N. N. "Integratsionnyye obedineniya mira" [Integrated associations in the world]. In *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye ekonomicheskiye otnosheniya*, 164–187. Moscow: Magistr, 2008.

Kireyev, A. P. *Mezhdunarodnaya ekonomicheskaya intehratsiya* [International economic integration]. Moscow: Norma, 2008.

Lomakina, V. K. *Mirovaya ekonomika* [World economy]. Moscow: Ankil, 2009.

Makovoz, O. V., Hlaskova, A. S., and Kyrychenko, Ye. O. "Antykrizove rehuliuвання як ефектний вплив держави на розвиток економіки" [Crisis management as an effective state influence on the economy]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_45_5

Matiushenko, I. Yu. "Spivvidnoshennia hlobalnykh problem liudstva, priorytetiv naukovo-tekhnichnoi diialnosti ta natsionalnykh proektiv v Ukraini" [Value of global issues of humanity prior-

ity scientific and technological activities and national projects in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 4 (2011): 7–11.

O'Neill, J., and Stupnytska, A. "The long-term outlook for the BRICs and N-11 post crisis". *Global economics paper*, no. 192 (2009): 1–27.

Ofitsiynyi sait YeS. <http://www.europa.eu/>

Ofitsiynyi sait tsentralnoho rozviduvalnoho upravlinnia. <http://www.cia.gov>

Ofitsiynyi sait svitovoho banku. <http://www.worldbank.org>

Ofitsiynyi sait ShOS. <http://www.sco-russia.ru>

Ofitsiynyi sait ASIEAN. www.asean.org

Ofitsiynyi sait Rosii u BRIKS. <http://www.brics.mid.ru/>

Toloraya, G. D. "Could revitalization of Russia – North Korea relations lead to an economic renaissance?". <http://www.nknews.org/2014/05/could-revitalization-of-russia-north-korea-relations-lead-to-an-economic-renaissance>

Tsyhanov, S. A., and Yanshyna, A. M. "Problemy staloho rozvytku u konteksti neoliberalnoi modeli hlobalizatsii" [Problems of sustainable development in the context of the neoliberal model of globalization]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (2013): 4–14.

Yakubovskiy, S. O., and Rodionova, T. A. "Zovnishnia zaborhovanist yak faktor nestabilnosti bankivskoi systemy Ukrainy" [Foreign debt as a factor of instability in the banking system of Ukraine]. *Postsotsialistychni krainy v umovakh svitovoi finansovo-ekonomichnoi kryzy. Part 1*. Odesa, 2009.23–26.

Zdorovko, S. F., and Sidorov, V. I. *Sudova systema Frantsii* [The judicial system in France]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.